

ע"פ 607/16 - פלונית נגד מדינת ישראל

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייט

ע"פ 607/16

כבוד השופטת א' חיות
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט נ' סולברג

לפני:

פלונית

המערערת:

נ ג ד

מדינת ישראל

המשיבה:

ערעור על גזר הדין של בית המשפט המחוזי בירושלים
(כב' השופט הבכיר א' כהן) בת"פ 2591-05-15 מיום
14.12.2015

כ"ה באדר ב' התשע"ו (4.4.2016)

תאריך הישיבה:

עו"ד חגית רייזמן-אבודרהם

בשם המערערת:

אין התייצבות בשל שביתת הפרקליטים

בשם המשיבה:

פסק-דין

השופט ע' פוגלמן:

ערעור על גזר הדין של בית המשפט המחוזי בירושלים (כב' השופט הבכיר א' כהן) בת"פ 2591-05-15 מיום 14.12.2015, שבו נגזרו על המערערת 32 חודשי מאסר בפועל ומאסר על תנאי כמפורט בגזר הדין. הערעור שלפנינו מופנה לחומרת העונש שהושת על המערערת.

1. המערערת הורשעה על פי הודאתה בעבירה של הצתה לפי סעיף 448(א) רישא לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); ובעבירה של חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיף 329(א)(3) לחוק העונשין. כעולה מכתב האישום, ביום 28.4.2015 הגיעה המערערת לתחנת הדלק "פז" ברחוב דרך בית לחם בירושלים (להלן: תחנת הדלק). סמוך לאחר מכן, פנתה המערערת אל המתלון (להלן: המתלון) שהגיע אותה שעה לתחנת הדלק על מנת לתדלק את רכבו, בעודה ממלמלת מספר מילים לא ברורות. משלא נענתה, התרחקה המערערת מהמקום. מיד לאחר מכן, חזרה לכיוון רכבו של המתלון והציתה את פיית תדלוק הרכב באמצעות מצת בזמן שאחיו של המתלון ישב ברכב. כתוצאה מהמעשה התלקחה אש ברכב וברצפת תחנת הדלק, אך לא נגרם נזק בגוף.
2. בית המשפט הורה על קבלת תסקיר שירות המבחן בעניינה של המערערת (להלן: התסקיר). מהתסקיר עולה כי המערערת, כבת 34, גרושה ואם לשניים. בתה של המערערת נמסרה למשפחת אומנה ובנה נמסר לאימוץ. המערערת הורשעה בעבר בעבירות סמים, אלימות, רכוש והפרת הוראה חוקית, וריצתה מספר עונשי מאסר קצרים כשהאחרון שבהם הסתיים לפני כשנתיים ומחצה. בעבר אובחנה המערערת כלוקה בנפשה, אושפזה כמה פעמים ואף קיבלה טיפול תרופתי. במשך השנים הופנתה המערערת לטיפול במסגרות טיפוליות ושיקומיות בתחום בריאות הנפש וגמילה מסמים, ואולם - כעולה מהתסקיר - המערערת לא התמידה הן בטיפול התרופתי, הן במסגרות הטיפוליות שאליהן הופנתה. בשנת 2012 הופנתה המערערת על ידי שירות המבחן לטיפול בקהילה טיפולית המיועדת לאנשים הסובלים מבעיות התמכרות, אולם ציינה לפני גורמי הטיפול כי היא אינה מעוניינת בטיפול ארוך טווח. על רקע זה העריכו גורמי הטיפול כי המערערת חסרת בשלות ומוטיבציה להשתלב במסגרת טיפולית. אשר להערכת הסיכון הנשקפת מהמערערת, קבע שירות המבחן כי קיים סיכון גבוה להישנות התנהגות אלימה ופוגעת כלפי הסביבה. זאת - בין היתר - על יסוד הערכת שירות המבחן כי המערערת מבטאת מוטיבציה חיצונית לקבלת טיפול, אך ללא שינוי משמעותי בהבנתה אשר למצבה הנפשי ולצורך בקבלת טיפול תרופתי. לפיכך, שירות המבחן העריך כי מסגרת טיפולית תתקשה לתת מענה למסוכנות הנשקפת מהמערערת.
3. בנוסף על התסקיר, הורה בית המשפט כי המערערת תיבדק על ידי פסיכיאטר בהתאם לסעיף 190 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: חוות הדעת הפסיכיאטרית) לצורך קביעת העונש. בחוות הדעת הפסיכיאטרית צוין כי המערערת אושפזה 27 פעמים החל משנת 2002 והיא סובלת מכמה הפרעות נפשיות. עוד צוין כי בעבר טופלה בטיפול פסיכיאטרי, אולם לא שיתפה פעולה בטיפול ולא גילתה מוטיבציה להיגמל מסמים. עוד נקבע בחוות הדעת הפסיכיאטרית כי על יסוד היסטוריית השימוש של המערערת בסמים היה עליה לדעת כי צריכה מוגברת של סמים עלולה להביא אותה לכדי אלימות - ואולם, המערערת לא נמנעה משימוש בסמים ולא התמידה בטיפול. בבדיקה שנערכה למערערת נקבע כי אין קשר סיבתי בין ההפרעות הנפשיות שמהן היא סובלת לבין האירוע נושא כתב האישום; כי היא אחראית למעשיה ומסוגלת להבין את משמעות המעשים שמיוחסים לה; וכי היא מסוגלת לעמוד לדין.
4. משעין בתסקיר ובחוות הדעת הפסיכיאטרית שהובאו לעיונו פנה בית המשפט לגזירת עונשה של המערערת. בבואו לקבוע את מתחם הענישה ההולם למעשיה נדרש בית המשפט המחוזי לחומרה היתרה של עבירת ההצתה - גם כשהיא מתייחסת לרכוש בלבד - זאת על רקע הפוטנציאל לגרימת נזקי גוף; לנזק החמור שהיה עלול להיגרם בנסיבות העניין שלפנינו לחיי אדם; ולהרשעותיה הקודמות של המערערת. בה בעת, ניתן משקל ממשי למצבה הרפואי של המערערת ולעובדה שמאסר יפגע במצבה הנפשי; ולנסיבות חייה הקשות. משכך, נקבע מתחם הענישה בטווח שבין 24 לבין 60 חודשי מאסר בפועל. לצורך גזירת עונשה של המערערת בגדרי המתחם התבסס בית המשפט על החלטת בית

משפט זה בעניין מימון (ע"פ 1727/14 מימון נ' מדינת ישראל (6.1.2015) (להלן: עניין מימון)), שבמסגרתו הורשע המערער בעבירת הצתה, נוסף להרשעתו בעבירה של הפרת הוראה חוקית ובאיומים. חוות דעת פסיכיאטרית שנערכה למערער קבעה כי הוא סובל מהפרעה נפשית, אך כשיר לעמוד לדין. בית המשפט (כב' השופט י' עמית) אישר את מתחם הענישה שנקבע על ידי בית המשפט המחוזי בין 30 לבין 60 חודשי מאסר בפועל (שם, פסקה 9), אולם נקבע כי יש להתחשב במצבו הרפואי של המערער בגזירת עונשו (שם, פסקה 11). לפיכך, בית משפט זה העמיד את עונשו של המערער על 30 חודשי מאסר בפועל, חלף 36 חודשים, כפי שקבע בית המשפט המחוזי. על יסוד דברים אלה, עונשה של המערער נגזר ברף התחתון של המתחם והועמד על 32 חודשי מאסר בפועל, לצד 12 חודשי מאסר על תנאי. לאור עמדת המשיבה, בית המשפט המחוזי נמנע מהשתת קנס על המערער ומחויבה בתשלום פיצוי למתלונן. בנוסף, נקבע כי המערער תקבל טיפול רפואי הולם במהלך תקופת מאסרה.

הטענות בערעור

5. בערעור שלפנינו טוענת המערערת כי הושת עליה עונש מאסר חמור מדי שאינו מביא בחשבון די הצורך את נסיבותיה האישיות החריגות ואת ההפרעות הנפשיות שמהן היא סובלת. לטענתה, לא ניתן להעמידה בשורה אחת עם מבצעי עבירות הצתה במקרים אחרים שבהם קדם למעשה ההצתה תכנון והוא נבע ממניע עברייני, אידיאולוגי או נקמני. לטענתה, בגזר הדין קבע בית המשפט רף ענישה גבוה, שאינו תואם את נסיבותיה האישיות הקשות, את מצבה הרפואי, ואת העובדה שבעת ביצוע המעשים הייתה במצב נפשי מעורער המשולב בשימוש אינטנסיבי בסמים או בתרופות. המערערת טענה כי שיקול הדעת שלה בעת ביצוע המעשה היה מוגבל וכי הייתה קרובה לסייג לאחריות פלילית. בנוסף, טענה המערערת כי בית המשפט המחוזי לא נתן משקל מספיק לכך שמדובר באירוע שארך מספר שניות בודדות ושלא קדם לו כל תכנון או מחשבה; ולכך שהודתה במעשה והביעה חרטה. לסיום הדגישה המערערת את מצבה הנפשי הירוד מאז החלה לרצות את עונש מאסרה ואת החשש כי עונש מאסר יפגע בה באופן משמעותי, על רקע מצבה הנפשי.

6. עובר לדין הוגש לעיונו תסקיר משלים (להלן: התסקיר המשלים) בעניינה של המערערת. בתסקיר המשלים צוין כי המערערת שוהה בבית הסוהר "נווה תרצה" באגף המיועד לאסירות בעלות רקע התמכרות, ועובדת בתעסוקה בבית הסוהר. המערערת משתתפת בפרויקט לאסירות בעלות צרכים מיוחדים, הכולל טיפול קבוצתי ומפגשי העשרה על בסיס יומי. שירות המבחן ציין כי המערערת מתמידה בהגעה לפעילויות וכי התרשמות גורמי הטיפול בבית הסוהר היא כי המערערת מפיקה מכך תועלת. בנוסף, נמסר לשירות המבחן כי המערערת נמצאת בקשר תמיכתי עם עובדת סוציאלית וכי היא נמצאת במעקב פסיכיאטרי, נוטלת טיפול תרופתי ומוגדרת ב"השגחה" על רקע התרשמות הפסיכיאטר. כעולה מדיווח גורמי הטיפול בבית הסוהר, התנהגות המערערת מאופיינת בפרצנות (אימפולסיביות) והיא נתונה לתנודות קיצוניות במצב רוחה. מפגישה שערך שירות המבחן עם המערערת עולה כי היא נתונה במצוקה נפשית, וזאת על רקע קושי להסתגל לתנאי מאסרה ויחס עוין מצד האסירות האחרות. שירות המבחן ציין כי המערערת ביטאה מודעות לבעיית ההתמכרות שלה לסמים ולבעיה הנפשית שממנה היא סובלת. בנוסף, המערערת נושאת באחריות לביצוע העבירות שבהן הורשעה, אולם טענה כי היא אינה זוכרת דבר ממעשיה וכי בעת ביצוע העבירות הייתה תחת השפעה של כמה סמים, שפגעו ביכולת השיפוט שלה. אשר לתכנית הטיפולית שבה נוטלת המערערת חלק, שירות המבחן ציין כי המערערת אינה מרוצה ממנה וכי היא הייתה מעוניינת להשתלב בתכנית לגמילה מסמים מחוץ לבית הסוהר.

ביום 4.4.2016 התקיים הדיון לפנינו. במהלכו המערערת שבה על טענותיה בערעור שהגישה. נציג המשיבה לא התייצב לדין בשל שביתת הפרקליטים ועל כן לא נשמעה תשובה לערעור.

7. לאחר שבחנו את נימוקי הערעור בכתב ובעל פה ומשעינו בתסקיר המשלים שהובא לעיונו, הגענו לכלל מסקנה כי דין הערעור להידחות. כידוע, ערכאת הערעור תמנע מהתערבות בעונש שנגזר בערכאה הדיונית, למעט במקרים חריגים שבהם העונש שנגזר סוטה סטייה ניכרת מהענישה המקובלת במקרים דומים; או מקום שבו נפלה טעות מהותית בגזר הדין (ע"פ 8846/15 דראז נ' מדינת ישראל, פסקה 6 (13.3.2016)). המקרה שלפנינו אינו בא בקהלם של מקרים אלה. כידוע, עבירת ההצתה היא עבירה חמורה, גם כאשר היא מתייחסת לרכוש בלבד, וזאת בשל הפוטנציאל הרב לגרימת נזקי גוף חמורים (ע"פ 4036/13 אמארה נ' מדינת ישראל, פסקה 6 (5.10.2014) (להלן: עניין אמארה); ע"פ 728/13 עווידה נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (20.11.2013); ע"פ 4311/12 סורי נ' מדינת ישראל, פסקה 3 (8.11.2012) (להלן: עניין סורי)). מטעם זה אף נפסק שכלל תגרוור הרשעה בעבירת הצתה עונש מאסר בפועל (עניין סורי, פסקה 4), הגם שחומרת העונש עשויה להשתנות ממקרה למקרה על פי נסיבותיו:

"ניתן להצביע על מדרגי ביניים של חומרה, מה שיכול להסביר את הסיבה לכך שהענישה הנלווית לעבירת ההצתה אינה אחידה ונעה על סקאלה רחבה [...] הצתה של נכס בנסיבות שאין לחשוש כי ההצתה תתפשט לרכוש אחר; הצתה של נכס שעלולה להתפשט ולפגוע ברכוש אחר; הצתה של נכס שיש בה פוטנציאל לפגיעה בגוף ובנפש; הצתה של נכס בנוכחותו הקרובה והמיידית של אדם, מה שמגביר את פוטנציאל הפגיעה בגוף ובנפש; הצתה שגרמה בפועל לפגיעה בגוף ובנפש על אף שהמצית לא התכוון לכך (מחשבה פלילית של פזיזות); והצתה בכוונה לפגוע בגוף ובנפש" (עניין אמארה, פסקה 6).

8. בבואנו לבחון מקרים קרובים בנסיבותיהם למקרה שלפנינו עולה כי העונש שהושת על המערער אינו סוטה באורח ממשי מרמת הענישה הנוהגת. כך, בעניין שאול (ע"פ 7887/12 שאול נ' מדינת ישראל (24.4.2013) (להלן: עניין שאול)) נדון ערעורו של אדם שהורשע בהצתת רכוש, אשר אובחן כסובל ממחלת נפש ושלחובתו עמד גם עבר פלילי עשיר. בית המשפט המחוזי (כב' השופט ג' קרא) העמיד את מתחם העונש בין שנתיים לבין ארבע שנות מאסר בפועל, ובתוכו גזר על 30 חודשי מאסר בפועל. ערעורו של המערער לבית משפט זה נדחה, תוך שבית המשפט ציין כי "מתחם הענישה שנקבע [בבית המשפט המחוזי - ע' פ'] מתאים ואולי אף נוטה לקולא, גם לגבי אדם במצבו הנפשי של המערער" (שם, פסקה 8) (למקרים קרובים - הגם שלא התעוררה בהם סוגיית מצבו הנפשי של המבצע - ראו, בין רבים: ע"פ 1951/14 מקון נ' מדינת ישראל (15.2.2015) (להלן: עניין מקון); ע"פ 1846/13 עמאש נ' מדינת ישראל (1.12.2013); ע"פ 4700/12 חנוב נ' מדינת ישראל (19.9.2012)).

9. אכן, כפי שטענה המערער, ישנן דוגמאות למקרים שבהם בגין הרשעה בהצתה הושתו עונשים שאינם כוללים רכיב של מאסר בפועל אלא של עבודות שירות בלבד. ואולם, המדובר במקרים מעטים שהקביעה בהם הושתה על נסיבותיו הייחודיות של המקרה. כך למשל בעניין סורי גזר בית משפט זה על המערער 6 חודשי מאסר לריצוי בדרך של עבודות שירות שכן דובר במערער שהיה כבן 19 בעת ביצוע העבירה, ללא כל עבר פלילי לחובתו, אשר שיתף פעולה עם ההליך הטיפולי שעבר וניתנה בעניינו המלצה חיובית של שירות המבחן בדבר ריצוי עונש המאסר בדרך של עבודות שירות (וראו גם ע"פ 4390/03 ספנוב נ' מדינת ישראל (18.8.2003); ע"פ 9427/11 מדינת ישראל נ' אנידג'ר (16.2.2012)). לא כך במקרה שלפנינו. כפי שתואר לעיל, למערער רקע נפשי מורכב ועבר פלילי מכביד. התרשמותו של שירות המבחן מהמערער איננה חיובית והוא נמנע מלבוא בהמלצה שיקומית בעניינה, משנמצא כי למערער קושי

להתמיד באפיקים הטיפולים, ומשכך השפעתם לגביה מוגבלת. על רקע כל אלה העריך שירות המבחן כי נשקפת מהמערערת מסוכנות וכי ישנו חשש להישנות התנהגות אלימה מצידה. זאת ועוד, נזכיר כי המערערת הציתה את פיית התדלוק כך לפתע, במעשה גחמה, בנוכחותו הקרובה והמיידי של אחיו של המתלונן, שהיה בסיכון ממשי להיפגע כתוצאה ממעשה ההצתה. מעשה זה מדגים היטב את המסוכנות הנשקפת מהמערערת והוא נופל לסוג המקרים החמורים, שבהם התקיים פוטנציאל ממשי לפגיעה בגוף ובנפש, הגם שלא קדם למעשה תכנון (והשוו עניין מקונן, פסקה 6).

10. אכן, לא נעלמו מעינינו נסיבותיה החריגות של המערערת, שבמשך שנים מתמודדת עם הפרעות נפשיות. כאמור בסעיף 40ט(א)(9) לחוק העונשין, אחד השיקולים שיש לבחון בבוא בית המשפט לקבוע את מתחם הענישה ההולם הוא קרבת הנאשם לסייג לאחריות פלילית (והשוו עניין מימון, פסקה 11; ע"פ 8373/11 פושקריוב נ' מדינת ישראל (23.7.2012)). דברים אלה לא נעלמו אף מעיני בית המשפט המחוזי, שגזר - כאמור - את דינה של המערערת ברף התחתון בגדרי מתחם הענישה שנקבע, וזאת חרף החומרה הרבה שבביצוע העבירה. לכל אלה יש להוסיף, כי כעולה מעמדת שירות המבחן, ונוכח מצבה הרפואי של המערערת, בשלב זה מסגרת טיפולית חיצונית לא תוכל לאיין את המסוכנות הנשקפת מהמערערת ואת החשש מהישנות התנהגות אלימה.

11. להבדיל מכך, כיום נמצאת המערערת במסגרת טיפולית בתוך בית הסוהר, ואף מתמידה בהגעה למפגשים ומפיקה מכך תועלת. בדיון שהתקיים לפנינו ציינה נציגת שירות המבחן כי - על יסוד העובדה שמדובר בתקופת המאסר הממושכת הראשונה של המערערת - ייתכן שלקראת שחרורה ניתן יהיה להכין עבורה תכנית שיקום מסודרת בשיתוף אמה של המערערת, וכך אף נציע שייעשה (והשוו עניין מימון, פסקה 12).

בכפוף להמלצתנו זו, הערעור נדחה.

ניתן היום, ד' בניסן התשע"ו (12.4.2016).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט